

Ivo van Hove, het jaar van de internationale triomfen

Ivo van Hove, directeur en regisseur van Toneelgroep Amsterdam, maakte afgelopen jaar een ongekende succesroet in het buitenland. Zo is hij ambassadeur voor de topkunst van deze stad. Maar raken we hem zo niet kwijt aan de glamour van New York?

tekst **LORIANNE VAN GELDER**
foto **JAN VERSWEYVELD**

Licht beduust stond Ivo van Hove (57) begin december bij de uitgang van de New York Theatre Workshop in Manhattan. Zijn regie van de musical *Lazarus*, in samenwerking met David Bowie, was net in première gegaan. Hij sprak van een jengensdrom die uitkwam.

Lazarus, en de ontvangt ervan – lovende woorden van *The Guardian* en *The New York Times* waren slechts een fractie van de lofuitingen – was het voorlopige hoogtepunt van de waanzinnige internationale zegetocht van Hove afgelopen jaar. Iemand die David Bowie tot zijn naaste collega's kan rekenen, internationale ster Juliette Binoche reist en een veelgevraagde regisseur is in zowel Londen als in New York, staat ontzegenlijk in de top van het internationale theaterfirmament.

Van Hove is zeker geen groentje op het internationale toneel – in New York registreerde hij in 1998 al het wisselend ontvangen *A streetcar named Desire* – maar het succes dat hij afgelopen jaar boekte viel in een buitenlandse categorie. Zijn regie van *A view from the bridge* van Arthur Miller (al in 2014 in Londen te zien) werd eindeloos gelauwerd in New York. En *Lazarus* was met dikke rijen Bowie-fans en televisiesters Michael C. Hall in de hoofdrol (Dexter Morgan voor de seriekijkers) een nieuw fenomeen.

Hij combineert bovendien regies voor buitenlandse producenten met zijn werk voor Toneelgroep Amsterdam, dat vervolgens ook weer internationaal gaat.

Amsterdam kan alleen maar trots zijn op een regisseur die het stadsgeschiedenis aanjaagt en tegelijkertijd ambassadeur is naar buiten, voor de jury van de Amsterdamse eender

drit jaar. Niet voor niets kreeg Van Hove, samen met zijn levenspartner en vaste scenograaf Jan Versweyvel, 'hors concours' (dus zonder tegenstrijvers) dit jaar de Amsterdamse prijs voor de Kunst 2015 in de categorie Bewezen Kwaliteit. *The New York Times* wijde de in oktober een uitgebreid en lovend profiel aan Van Hove, een eer die zelden Europeanen ten deel valt. Hij sleepte dit jaar meerdere internationale prijzen in de wacht, zoals twee Olivier Awards voor *A view from the bridge*.

"Ivo is een visueel genie. Hij is een fantastische verhalenverteller," zei casting director Bernie Telsey over Van Hove in deze krant.

"Zijn werk is uniek, rauw, confronterend, verrassend en hilarisch – alles wat theater zou moeten zijn," zei Hollywoodster Cate Blanchett onlangs over zijn werk.

Wat is het wat Van Hove zo geliefd maakt in het buitenland? En wat betekent het voor Toneelgroep Amsterdam?

In Amerika wordt Van Hove, opgegroeid in een klein Belgisch dorp, beschreven als een avant-garde regisseur. "Hij is op dit moment een van de beste regisseurs ter wereld, en uniek in zijn soort," zegt Ben Brantley, de vooraanstaande theatercriticus van *The New York Times*, over de telefoon. Brantley volgt Van Hove al sinds de jaren negenig en was aanvankelijk niet van zijn werk gecharmeerd. "Ik vond hem onsubtiel. Hij deed theateraal amusant werk, maar het viel verder niets over de inhoud."

Inmiddels is zijn visie radicaal veranderd. "A *view from the bridge* is een van de beste voorstellingen die ik de afgelopen jaren heb gezien. En ik zie dat hij invloed heeft op het theater om hem heen. Ook in Londen nemen ze nu meer naar zijn stijl."

Waar het Nederlandse publiek al ja-

Lazarus

FOTO AP

A view from the bridge

FOTO AP

Kings of war

FOTO JAN VERSWEYVELD

De pers over Van Hoves regies in 2015

Antigone, van Sophocles, met Juliette Binoche, (o.a. in Londen en New York)

The Guardian: "Puzzling and profound take on Sophocles." (Raadselachtige en diepzinnige interpretatie van Sophocles.)

Daily Telegraph: "One of the hottest tickets in town" maar ook "Pretty lacklustre stuff" (Een van de meest gewilde shows in de stad, maar ook best dof spul)

Song from far away, solo van Elton Smit (speelde o.a. in São Paulo en Londen)

The New York Times: "A deeply affecting elegy to human loneliness." (Een diep ontroerende treursang over eenzaamheid) *The Independent*: "Meticulous, poetically calibrated production" (Precieze, poëtische productie)

A view from the bridge, Arthur Miller (speelde in Londen en in 2015 in New York)

The New York Times plaatste de voorstelling in de top 5 van beste producties van 2015. "Ivo van Hove's mercurische, sterk revival [...] of an Arthur Miller classic. [...] (Van Hove's medeegolfer en grimmige heropvoering van Millers klassieker)

Lazarus, van Enda Walsh in samenwerking met David Bowie (speelde op Manhattan begin december)

The Guardian: "A thrilling theatrical odyssey" (Een spannende theatrale reis) *The New York Times*: "The great-sounding, great-looking and mind-numbing new musical" (De geweldige klinkende, prachtige, verbijsterende musical)

New York Post: "Van Hove is mind-blowing"

Nog meer internationale successen:

Kings of War, de TA-voorstelling van regisseur Ivo van Hove, die afgelopen Holland Festival in première ging en vanaf vandaag in de Stadsschouwburg te zien is, is volgend jaar in Londen en in Parijs te bewonderen. De voorstelling is ook aangekocht door de Brooklyn Academy of Music in New York.

Aanstaande februari is ook Van Hoves tweede Miller-regie *The Crucible*, te zien op Broadway.

ren gewend is aan het gebruik van video in het theater, wordt dat op Broadway nog als revolutionair gezien. Ook wordt Van Hove geprezen voor de manier waarop hij klassieke stukken naar het heden vertaalt.

Castingdirecteur Hans Kemna was in New York om *Lazarus* te zien en is nog steeds vol van het succes van Van Hove. "Dit is toch ongelooflijk? Er is niemand in het theater die in dergelijke eregalerijen staat."

Komend jaar staat Van Hoves regie van Miller's *The Crucible* op Broadway op de rol. Eigenlijk zijn Van Hove en Jan Versweyeld al twintig jaar actief in het buitenland. Toneelgroep Amsterdam maakt al twaalf jaar grote internationale tournees, maar het is afgelopen jaar geweest dat de publieke belangstelling tot een kookpunt kwam. "Werken met David Bowie en Juliette Binoche genereert weer een ander soort aandacht," zegt Lucia van Heteren, theaterwetenschapper.

Maar het is ook zeker de stijl van Van Hove en Versweyeld die aanslaat in Amerika. Amerikanen en Engelsen hebben een vrij conservatieve opvatting van wat toneel is. Theater is daar nog heilig. "Wat Toneelgroep Amsterdam doet met een bar, restaurant en publiek op het podium in *Romeinse tragedies*, vinden ze daar bijna ongehoord, maar ook indrukwekkend," zegt Wouter van Ransbeek, adjunct artistiek directeur van het Toneelgroep Amsterdam en een belangrijke aanjager van de internationale tournees van het gezelschap.

Hij noemt Van Hove een 'respectvolle radicalist'. "Ivo werkt vanuit een groot respect voor de klassieke stukken, terwijl hij toch extreme bewerkingen maakt. Dat wordt gewaardeerd." Bovendien staat het acteersensemble van TA bekend als een van de beste van de wereld. "De acteurs worden geroemd om hun fysieke speelstijl die, samen met de eigenzinnige vormgeving, maakt dat ze een groot publiek aanspreken," aldus Van Ransbeek.

Dat internationale succes houdt Van Hove regelmatig weg uit Amsterdam. Toch heeft dat geen invloed op de manier waarop hij Toneelgroep Amsterdam leidt, zegt collega Van Ransbeek. "Als hij in New York zit, skype ik dagelijks met hem. Bovendien deed hij altijd al een à twee regies in Amsterdam en bijvoorbeeld verder nog een opera in Brussel en een voorstelling in München. Het verschil zit hem erin dat de projecten die hij doet, zichtbaarder zijn voor de buitenwereld, omdat de mensen met wie hij samenwerkt een grotere bekendheid hebben."

Veel gehoorde kritiek is dat Van Hove met Nederlandse subsidie voornamelijk in het buitenland vertoert, maar veel inkomsten komen juist uit het buitenland. De successen op Broadway hebben bovendien een positieve uitwerking op Toneelgroep Amsterdam – de bezoekerijfers stijgen – en volgens Van Heteren ook voor het theater in Nederland.

"We worden nu in één adem genoemd met het Concertgebouworkest," zegt Van Ransbeek trots. Maar lonkt een definitieve plek op Broadway of bij het Barbican in Lon-

Maar lonkt een definitieve plek op Broadway niet?

den dan niet? Van Heteren vraagt het Van Hove met regelmaat. "Maar hij zegt altijd dat hij blijft. Er zijn ook niet veel plekken op de wereld waar je zo'n goed acteersensemble bij elkaar krijgt en steun hebt van de overheid."

Van Ransbeek ziet dat ook. "Ik ken veel theaters in de wereld en het is nergens zo goed als in Amsterdam."

Vanaf vanavond speelt Van Hoves regie *Kings of war* in de Stadsschouwburg.